

FILIP GALOVIĆ

DEKLINACIJA IMENICA U KOMIŠKOMU GOVORU

Filip Galović
Hrvatsko katoličko sveučilište
Ilica 242
HR 10000 Zagreb
filip.galovic@unicath.hr

UDK: 811.163.42'282.2(497.5 Komiža)
81'366(497.5Komiža)
Izvorni znanstveni članak
Ur.:2018-10-22

U radu se usmjeruje na morfološku problematiku mjesnoga govora Komiže na otoku Visu, odnosno glavnim je ciljem ukazati na vlastitosti u deklinaciji imenica. Na temelju se analiziranoga materijala može zaključiti da su osobitosti u deklinaciji imenica opserviranoga govora većinom očekivane za srednjodalmatinsko područje te da nisu uzdrmane najnovijim utjecajima i nanosima sa strane.

Cljučne riječi: čakavsko narječje, morfologija, deklinacija imenica, govor Komiže, otok Vis

Uvod

Nije jednostavno istaknuti sva znanstvena postignuća akademika Milana Moguša. Sama činjenica da je Milan Moguš objavio oko tri stotine znanstvenih i stručnih prinosa mnogo toga kazuje. Najznačajnije područje njegova rada, kako se dobro zna, jest dijalektologija, a posebno se bavio čakavskim narječjem. Ono što mu je zasigurno bilo naročito blisko i čime ulazi u znanost jest govor rodnoga mu Senja, na čemu je doktorirao te 1966. godine u *Senjskomu zborniku* objavio opsežnu studiju *Današnji senjski govor*, a čemu se opet nakon nekoliko desetaka godina sustavnije vratio u *Senjskomu rječniku* iz 2002. godine.

Stari je govor Senja čakavski govor, kao nekoć (a djelomice i danas) stanovit broj čakavskih punktova od Istre pa sve do otoka Visa. Otok je Vis bio i ostao najjužnijom čakavskom točkom. Čakavizam je u određenim viškim govorima evidentirao Malecki, a prvi je opis tih govora objavio Mate Hraste u prilogu *Osobine govora ostrva Visa* iz 1937. godine. U ovom se radu osvrće na pojedine morfološke posebnosti u čakavskom govoru mjesta Komiže na otoku Visu, odnosno u središtu je analize deklinacija imenica.

I. Metodologija

Joško Božanić, rođeni Višanin, profesor na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu, u dosadašnjem se radu istaknuo "kao pjesnik (pa i sonetni majstor), kao zapisivač i snimatelj usmene književnosti, kao leksikograf, kao dramski autor, kao proučavatelj hrvatske maritimološke leksikografije, kao stilističar, kao dijalektolog. No ponajprije uz njegovo ime vezujemo facende i falkušu".¹ Pored niza objavljenih priloga, godine 2015. Joško Božanić objavljuje veoma vrijednu knjigu *Viški facendijer. Stil, leksik, svijet facende otoka Visa dvadesetoga stoljeća* u kojoj donosi sto i jednu facendu s otoka Visa, što ih je prikupljao od 1968. godine pa do novijega vremena. Riječ je o pričama koje obilježava nefikcionalnost i humorističnost, a koje su u knjizi interpretirane s više aspekata. Objavljena građa može poslužiti ne samo za "dijalektološke, lingvističke, leksikografske i stilističke interpretacije, već i kao podloga za interdisciplinarno istraživanje koje može uključiti i druge, nefilološke, discipline kao što su etnologija ili kulturna antropologija".²

Dijalektološki su podaci u ovomu članku ekscerpirani iz navedene knjige Joška Božanića. Riječ je o podacima koji su s više strana pouzdani te su kao takvi mogli biti korišteni u raščlambi. Ponajprije, "svi pripovjedači izvorni su govornici viških govora te njihovo kazivanje možemo smatrati reprezentativnim dijalektološkim dokumentima. Prenošnje zapisa iz auditivnog u medij pisane riječi ostvareno je uz maksimalno poštovanje strukture snimljene govorne rečenice".³ Osim toga, terenske su bilješke pokazale, kada je materijal to dopuštao, da se premoćnim dijelom podudaraju s onima iz *Viškoga facendijera*.⁴ Na koncu, ime profesora Joška Božanića kao autora jamči pouzdanost objavljene građe.

¹ J. LISAC, 2016, 306.

² J. BOŽANIĆ, 2015, 569.

³ J. BOŽANIĆ, 2015, 14.

⁴ U terenskomu sam radu 2018. godine, što na temelju vlastitoga upitnika, što na temelju nevezanih razgovora, zabilježio brojne podatke o komiškome govoru. Ispitanicom je bila Davorka (Darija) Skorin (rođ. Dorotić) (rođ. 1946.). Također je u okviru mogega kolegija studentica Lucija Dorotić istraživala govor mjesta Komiže s posebnim osvrtom na leksičku razinu, pa se i njezina pisana građa i više zvučnih zapisa koje je prikupila ukazala vrijednom. Osim navedenoga, imao sam na raspolaganju i neke podatke što mi je prije nekoliko godina bio kazivao Ante (Tonko) Božanić Pepe (rođ. 1947.).

2. Imenice u govoru mjesta Komiže na otoku Visu⁵

Imenicama je u komiškome govoru relevantna gramatička kategorija roda, broja, padeža i živosti/neživosti. Prema kategoriji roda imenice pripadaju muškome, ženskomu ili srednjemu rodu. Potrebno je naglasiti da se izvanjezična kategorija spola ne mora uvijek podudarati s gramatičkom kategorijom roda. Gramatički su brojevi jednina i množina. U nekih se imenica ne podudara izvanjezična kategorija brojnosti s gramatičkom kategorijom broja. U oba su gramatička broja ovi padeži: nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokativ, instrumental. Imenica je *dōba* ovjerena kao nepromjenjiva: *nīku dōba* (272), *u onō dōba* (301), *u nīku dōba* (302).

Po kategoriji živosti imenice muškoga roda koje označuju što živo u jednini imaju akuzativ jednak genitivu, a one koje označuju što neživo akuzativ jednak nominativu.

Po kriteriju se nastavka u genitivu jednine razlikuju tri vrste imeničke deklinacije: *a*-vrsta, *e*-vrsta te *i*-vrsta.

2.1. Imenice *a*-vrste

Imenicama *a*-vrste pripadaju imenice muškoga i srednjega roda s genitivnim nastavkom *-a*.

2.1.1. Imenice muškoga roda

U govoru su Komiže muškoga roda imenica *minūt* (354) te imenica *tlēh* 'tlo' (220).

Imenica *covīk* (192) ima množinske oblike sa supletivnom osnovom *jud-*: *jūdi* (41), *jūdīh* (55).

Deklinacijski obrazac:

	jednina	množina
nominativ	<i>-θ, -o, -e</i>	<i>-i</i>
genitiv	<i>-a</i>	<i>-θ, -ih, -u(v)</i>
dativ	<i>-u</i>	<i>-ima</i>
akuzativ	<i>-θ, -a</i>	<i>-e</i>
vokativ	<i>-u, -e, -o</i>	<i>-i</i>
lokativ	<i>-u</i>	<i>-ima</i>
instrumental	<i>-on, -en</i>	<i>-ima</i>

⁵ Svi su primjeri ekscerpirani iz knjige Joška Božanića *Viški facendijer. Stil, leksik, svijet facende otoka Visa dvadesetoga stoljeća*. Uz pojedini je primjer u zagradama naveden broj stranice na kojoj se primjer nahodi.

Nominativ jednine

U nominativu su jednine zabilježeni trojaki nastavci: *-ø*, *-o*, *-e*. Prazni je nastavak ovjeren u imenica kojima osnova završava na konsonant: *barkêr* ‘zapovjednik u barci’ (65), *bilîg* ‘trag, biljeg’ (108), *covîk* (47), *ditmôn* ‘mladić’ (256), *dôž* ‘kiša, dažd’ (53), *dûžd* (39), *gānac* ‘kuka na drvenoj motki za lov ribe’ (59), *garbûn* ‘ugljen’ (42), *glôš* (47), *grotâc* ‘limeno vjedro za vodu’ (125), *jēmper* ‘džemper’ (363), *kajîn* ‘lavor’ (362), *kānat* ‘pjevanje’ (267), *kurôj* ‘hrabrost, odvažnost; 2. dobro raspoloženje’ (102), *likôr* (57), *mîsec* (51), *nôhat* ‘nokat’ (93), *plôvišt* ‘drvo koje more nanese na obalu’ (208), *popècak* ‘žarač’ (351), *potestôt* ‘gradonačelnik’ (156), *pulentâc* ‘vjetar zapadnjak slabijega intenziteta’ (51), *putîc* (95), *šîcîc* (174), *šijāvac* ‘veslač u svječarici’ (65), *šijûn* ‘vihor’ (183), *škarpûn* ‘vrsta morske ribe’ (354), *sôkol* (362), *strôh* (359), *šūdâc* (154), *šviçôr* ‘1. zapovjednik ribarskoga broda i najčešće vlasnik ribolovnoga alata; 2. zapovjednik svječarice (a najčešće i cijele ribarske družine)’ (51), *švidòk* (140), *udovâc* (168), *vijatûr* ‘putnik’ (161), *vîtar* (351). Imenice kojima osnova završava na *-o* ili *-e* jesu imenice tipa *nôno* (653), *Miho* (255), odnosno *Šibe* (205). Potonjim je imenicama u svima padežima osnova proširena konsonantom *-t-* izim u nominativu i vokativu jednine: *nônota* G jd. (99), *Miketa* G jd. (109), *Môteta* G jd. (104), *Bôžotu* D jd. (213), *Vîškota* A jd. (103), *makākota* ‘1. majmun; 2. loš čovjek; 3. budala’ A jd. (296), *Jûreton* I jd. (243).

Genitiv jednine

U genitivu je jednine sustavan nastavak *-a*: *avukâta* ‘odvjetnik, advokat’ (151), *bârda* (105), *bobâ* (291)/*bobâ* (291), *bônka* ‘klupa’ (351), *bumbôkâ* ‘pamuk’ (95), *cimitêrija* ‘groblje’ (194), *đîma* (43), *ditmāna* ‘mladić’ (256), *Fôrâ* ‘Hvar’ (192), *fremētûnâ* ‘kukuruz’ (209), *glôša* (359), *jôrbula* ‘jarbol’ (61), *kôkota* ‘pijetao’ (41), *komînâ* ‘kamin’ (99), *konopâ* (162), *krāja* (40), *krûha* (199), *lavûra* ‘rad, posao’ (55), *nôcîna* ‘način’ (238), *ofîcija* ‘molitvenik’ (138), *òglova* ‘ular’ (183), *oltôrâ* (333), *popâ* (192), *pôta* ‘lonac’ (42), *pûtâ* (46, 100), *râta* (86), *šijôvca* (68), *šîra* ‘sir’ (297), *šmîhâ* (63), *šmrîcâ* ‘vrsta grma’ (43), *štolâ* (200), *tarbûha* (43), *trûdâ* (57), *vapôra* (275), *vîka* ‘vijek’ (47), *žepâ* ‘džep’ (219), *žžsa* ‘gips’ (327), *životâ* (40), *žûnja* ‘lipanj’ (59). Neki su od primjera imenica s proširenom osnovom: *nônota* (99), *Miketa* (99, 163, 186), *bâkota* (104), *Môteta* (104), *Tîtota* (154), *Ivetâ* (168), *Tôneta* (168).

Dativ i lokativ jednine

Nastavak se *-u* dosljedno javlja u dativu i lokativu imenica muškoga roda: *bekôrû* ‘mesar’ (187), *bôgu* (333), *bolešnikû* (334), *brîgû* (60), *brodû* (40),

coviġu (149), *dōnù* ‘dan’ (68), *dvōrù* (118), *kantinōlù* ‘noćni ormarić’ (327), *kòkotu* (41), *komadōntu* (312), *krōjù* ‘kralj’ (352), *levùtu* ‘vrsta ribarskoga broda’ (84), *likōrù* (192)/*likōrù* (194), *mèdu* (161), *mìštu* (138), *mūžu* (292), *nošù* (352), *òbicoju* (55, 149), *òcu* (142), *pajìžu* ‘urbano naselje’ (168), *pūkù* (335), *pūtù* (204), *rātu* (86), *šinu* (89, 269), *stolù* (42), *strōhù* (342), *šudōriću* ‘rubac’ (275), *šūdù* (151, 217), *šūlcu* ‘sudac’ (152, 157), *švičōrù* (57, 71), *švidokù* (220), *švītù* (46), *tarbūhu* (55), *tlehù* (351), *vijatūrù* (294), *vīkù* ‘vijek’ (329), *vōrhù* (183), *žepù* (275), *žvnciču* (204). Pojedine imenice s proširenom osnovom također imaju nastavak *-u*: *Štriškotu* (164) (prema *Štriško* (165)), *Šibetu* (205) (prema *Šibe* (205)), *Šimetu* (207), *Bōžotu* (213), *ivotu* (219).

Akuzativ jednine

U akuzativu su jednine potvrđeni dvojaki nastavci koji zavise o tomu imenuje li se imenicom što živo ili neživo. Oblik je akuzativa jednine jednak nominativu jednine ukoliko imenica označava živo, odnosno oblik je akuzativa jednine jednak genitivu jednine ukoliko imenica označava neživo. Primjeri su za živo: *coviġa* (85), *komandīrā* (166), *laživca* ‘lažljivac’ (213), *mūža* (72), *òca* (161), *pūlića* ‘pule’ (187), *šulca* ‘sudac’ (154), *švičōrā* (55, 57). Primjeri su za neživo: *barīl* ‘vrsta drvene bačvice’ (55), *būb* ‘bob’ (291), *fundamēt* ‘temelj’ (40), *garkijōn* ‘grkljan’ (359), *gnjūj* ‘gnoj’ (44), *grūžd* ‘grozd’ (76), *gūc* ‘vrsta barke oštire krme’ (207), *jōrbul* (61, 310), *kapōt* ‘kaput’ (101), *katrōm* ‘katran’ (325), *kolnjik* ‘suhozid’ (87), *kontrabōnd* ‘krijumčarenje’ (159), *kordūr* ‘hridinasta obala’ (46), *kupùš* (209), *librič* ‘bilježnica’ (298), *mīr* ‘zid’ (186), *ògonj* (43), *òrgan* ‘orgulje’ (335), *ormarūn* ‘ormar’ (139), *plōmik* ‘plamen’ (352), *prōg* ‘prag’ (140), *pūt* (46), *rēp* (94), *šir* (42), *škūj* ‘otok’ (39), *skvēr* ‘brodogradilište’ (39), *španjulēt* ‘cigareta’ (192), *temūn* ‘kormilo’ (53), *veštīd* ‘odijelo’ (275), *žāhod* (175), *žēp* (199). Hipokoristici i neke imenice imaju proširenu osnovu i nastavak *-a*: *Viškota* (103, 174), *Jēreta* (200), *Bōžota* (213), *Īvota* (218, 220), *Mihota* (255) (prema *Miho* (255)), *Dūndota* (294) (prema *Dūndo* (294)), *makākota* (296), *Žēnsota* (302) (prema *Žēnšo* (302)), *Mōteta* (359) (prema *Mōte* (359)).

Vokativ jednine

U vokativu jednine, bez obzira na nepalatalni ili palatalni konsonant (i negda palatalni *r*) na dočetu osnovne imenica, cirkuliraju nastavci *-e* i *-u*: *brāte* (81, 210, 355), *drūze* (165), *kūme* (85, 107), *kumpōre* ‘1. kum; 2. prijatelj’ (107, 165); *farabūtu* ‘prevarant, nevaljalac’ (88), *lupēžu* (87), *svičaru* (65), *švītu* (142). U manjem je broju primjera evidentiran nastavak *-o*: *šāntulo* ‘kum’ (88), *šīnko* (175). Nekoliko je primjera za hipokoristike: *Šīme* (102), *Īve* (160), *Jūre* (243), *Frōne* (255), *Miho* (256), *Ōnte* (294), *Žēnšo* (302), *Pēre* (303).

Instrumental jednine

U instrumentalu jednine imenica muškoga roda na palatalni konsonant, kao i u osnova s dočetkom na *-c*, češće nastupa nastavak *-on*: *gôncon* (*gānac* ‘vrsta kuke’) (60), *macičon* ‘duša nekrštena djeteta’ (99), *mīrlīcon* ‘čipka’ (192), *puṭičon* (358), *šičicon* (174), *šūlcon* ‘sudac’ (154), *tovarčīcon* (358), ali je ovjeren i poneki primjer s *-en*: *kjūcēn* (364), *krīžēn* (76, 357). Nastavak *-on* dolazi i u imenica na nepalatalni konsonant: *brāton* (356), *brōdon* (39), *ḍīmon* (330), *mīhon* (54), *obīdon* (332), *pārston* ‘prst’ (142, 175), *pūtēn* (44), *šusīdon* (75), *tavulīnon* ‘manji stol’ (102), *žīdon* (125), kod kojih se pod dugim silaznim akcentom, koji utječe na promjenu vokala, ostvaruje i *-en*.⁶ *špōgēn* ‘konopčić’ (43, 287), *stolēn* (42, 140), *životēn* (175). Hipokoristici imaju proširenu osnovu: *Īvoton* (218), *Jūreton* (243), *Frōneton* (255).

Nominativ množine

Nominativ množine sustavno ima nastavak *-i*: *avukāti* (153), *bancīci* (87), *dupīni* (271), *fabrikōnti* ‘tvorničar’ (70), *feralīci* (342), *ferōli* (186), *fundamēnti* (40), *gušāri* (40), *impjegōti* ‘činovnik’ (193), *kolnjīci* ‘suhozid’ (87), *kurēnti* ‘morska struja’ (68), *likōri* (96), *mejōši* (149), *měštri* ‘1. učitelj; 2. majstor’ (41), *pīvci* (63), *rībori* (47), *šīromāši* (332), *štūmci* ‘trbuh’ (61), *švičōri* (84), *tōnci* (125), *ušēnci* (56), *vojnīci* (175).

Štokavska je duga množina opozitna čakavskoj i kajkavskoj kratkoj množini pa se u dijalektološkoj literaturi smatra morfološkim razlikovnim kriterijem. U komiškomu se govoru konsekventno ostvaruju kratki množinski oblici jednosložnih i dijela dvosložnih imenica muškoga roda, odnosno oblici bez proširenih osnova formantom *-ov-* ili *-ev-*: *pūti* (46), *brōdi* (51, 325), *kūmi* (88), *mīši* (232), *pošli* (256), *pūti* (46), *šīni* (361). U nastavku se donosi još primjera kratke množine.

Genitiv množine

U genitivu su množine imenica muškoga roda zastupljeni trojaki nastavci: *-ø*, *-ih* i rjeđe *-u(v)*. Reparticija je prvih dvaju nastavaka neravnomjerna, pa znatno preteže *-ih*: *brōdih* (40, 75), *brōvih* (95), *carñjūlih* ‘vrsta sitne morske ribe tamnosmeđe boje’ (207), *ḍīnarih* (292), *ḍōlorih* (312), *dupīnih* (271), *fjurīnih* ‘forinta’ (213), *gušārih* (40), *kōkotih* ‘pijetao’ (295), *kvintōlih* ‘sto kilograma’ (69), *lemūnih* (125), *mētrih* (39, 42), *milūnih* (287), *mišēcīh* (76), *murlūcih* ‘oslić’ (295), *retājih* ‘otpadak’ (329), *rogōcih* (100), *šamōrih* ‘samar’ (88),

⁶ Usp. M. HRASTE, 1937, 149.

škêrcih ‘šala’ (184), *šušidih* (193), *težôkih* (99), *tovârih* (95), *vîcijih* ‘zabava’ (267), *živôtih* (42), no dolazi nekoliko primjera s praznim nastavkom: *dôn* (47, 274), *Türok* (39), *ušènok* (55). Treći se nastavak *-u(v)* opaža u imenici *grîhu(v)* (pored *grihîh*) (615).

Dativ, lokativ i instrumental množine

Potvrna je razlika između dativa, lokativa i instrumentala množine imenica muškoga roda, pa je u svima primjerima potvrđen sinkretički nastavak *-ima*: *budèlima* ‘jedna od četiri dijela mreže za srdele’ (51), *carñjûlima* (208), *deškûrsima* ‘razgovor’ (255), *gardelinima* ‘češljugar’ (359), *kantinôlima* (327), *milicionêrîma* (155), *môrtvima* (358), *mûlima* (293), *pêštima* ‘šaka’ (267), *pošlima* (292), *pûtima* (46), *šiomâšima* (332), *škojima* (39), *tovârima* (186), *žepîma* (193), *žûbîma* (60). U izoliranomu se primjeru kao petrefakt u lokativu množine pojavio stari nastavak *-ih*: *žèpih* (276).

Akuzativ množine

U akuzativu je množine redovito registriran nastavak *-e*: *bîjce* ‘vrsta pokrivača’ (56), *bròde* (270), *brôve* (95), *carñjûlè* (207), *jažike* (162), *komunîšte* (169), *kvintôlè* (76), *lancûnè* ‘plahta’ (99, 192), *lemûnè* (125), *macîce* (99), *milûnè* ‘dinja’ (286), *miše* (232), *mrôve* (175), *nôše* (351), *pûtè* (46), *rogôcè* (44), *šavurnôlè* ‘odron šljunka’ (183), *špûžè* (271), *štûpe* (86), *žmûlè* ‘časa’ (125), *žûbe* (186).

Vokativ množine

U vokativu je množine potvrđen nastavak *-i*: *levûtorîiii* ‘član posade broda leuta’ (65), *žemjorâlnici* (85), *râlnici* (85), *tovâri* (300).

2.1.2. Imenice srednjega roda

Zbirne se imenice tipa *lišće* mijenjaju po jedninskoj deklinaciji imenica srednjega roda.

Imenice *pluralia tantum* tipa *vrôta* (140) mijenjaju se po množinskoj paradigmi imenica srednjega roda: *vrôt* (140), *vrôtima* (195).

Imenice se *ôko* i *ûho* u jednini dekliniraju po obrascu srednjega roda, dok se u množini dekliniraju prema imenicama *i*-vrste.

Imenica je *dîtè* (94) sačuvala karakteristike nekadanje *t*-promjene, pa u kosim padežima ima proširenu osnovu konsonantom *-t-*: *ditèta* (234), *ditèton* (235). Značenje množine, pak, pokriva imenica *dicâ* koja se deklinira po jedninskoj deklinaciji *e*-vrste: *dicè* (192), *dîco* (267).

Relikti su negdašnje *n*-deklinacije evidentirani u oblicima nekih imenica: *vrìmena* G jd. (59, 108), *vrìmenu* DL jd. (55), *vrìmenon* (108), *vrìmenâ* N mn. (40, 256); *brìmena* G jd. (183); *jìmenon* (312); *râmena* G jd. (82, 103, 163, 210), *râmenu* L jd. (103).

Relikti su negdašnje *s*-deklinacije ovjereni u oblicima nekih imenica, primjerice *cudešâ* (171).

Deklinacijski obrazac:

	jednina	množina
nominativ	-o, -e	-a
genitiv	-a, -o	-ø, -ih
dativ	-u	-ima
akuzativ	-o, -e	-a
vokativ	-o, -e	-a
lokativ	-u	-ima
instrumental	-on, -en	-ima

Nominativ, akuzativ i vokativ jednine

U nominativu, akuzativu i vokativu jednine imenica srednjega roda stoji nastavak *-o* u imenica nepalatalnih osnova ili *-e* u imenica kojima osnova završava na palatal: *bârdo* (341), *cûdo* (99), *drûstvo* (109), *jõpno* ‘vapno’ (41), *jûgo* (93, 194), *krelø* ‘krilo’ (60), *lnø* ‘dno’ (139), *mêšo* (312, 357), *mîšto* (41), *mlîkø* (42), *pîšmo* (150), *pjûškalo* ‘mamac za lignje’ (94), *rešetø* (139), *šelø* (242), *šidro* (51), *šterâlo* ‘mjesto gdje se steru mreže’ (59), *štrâšilo* (357), *ùho* (342), *žølø* (55); *godîšće* (232), *grøžje* (75), *îcê* (341), *ložjê* ‘vinograd’ (287), *orùje* (41), *pîcê* (341), *primâlice* ‘proljeće’ (233), *rašvanùce* (59), *šârce* (354, 355), *šmeçê* (163), *šûnce* (81, 271, 310), *svanùce* (204), *vešêlje* (186), *žlamênje* ‘znamenje’ (99).

Genitiv jednine

U genitivu jednine dolazi nastavak *-a*, a u određenim slučajevima i nastavak *-o*. Imenice na *-je* i *-išće* imaju u genitivu jednine nastavak *-o*: *brõnjo* (86), *govorênjo* (275), *iskõnjo* (139), *ložjô* (287), *pokajõnjo* (255), *tribjênjo* (271), *vešêljo* (272), *ždrõvjo* (341), odnosno *godîšćo* (75, 269), *Štûpišćo* (*Štûpišće* ‘rt pored Komiže’) (61). U ostalim je primjerima markiran nastavak *-a*: *cûda* (194), *jûga* (194), *ðka* (169), *mêša* (357), *mlîkâ* (335), *ðlova* (195), *šusîštva* (138), *vînâ* (88, 154, 312).

Dativ i lokativ jednine

U dativu i lokativu jednine stoji nastavak *-u*: *cùdu* (55, 299), *kantõnju* ‘pjevanje’ (238), *karšćẽnju* (88), *ložjû* (68, 75, 301), *rîlu* (257), *sûncu* (170), *vešlû* (270), *žlõtû* (310), *žõlû* (63).

Instrumental jednine

Nastavci su *-on* i *-en* karakteristični za instrumental jednine imenica srednjega roda: *drùštvon* (295); *imõnjen* (234), *ûljen* (332, 333).⁷

Nominativ, akuzativ i vokativ množine

Imenice srednjega roda u ovima trima padežima imaju nastavak *-a*: *kolîna* (87, 94, 151), *olovâ* (70), *šelâ* (210), *vešlâ* (42, 51, 71).

Genitiv množine

U genitivu množine srednjega roda dominira prazni nastavak: *gõdišć* (68), *gõvon* (125), *jõj* (72), *kõlin* (86, 185), *kõpit* (95), *lëbor* (203), *lît* (269), no prisutan je i nastavak *-ih*: *kõlih* (70). U govoru se u istih primjera ukrštavaju oba nastavka, što potvrđuju dublete *lebrîh* i *lëbor* (640).

Dativ, lokativ i instrumental množine

U svima je primjerima ovjeren sinkretički nastavak *-ima*: *bãrdima* (341, 342), *jïdrima* (183), *šlovîma* (192).

U usamljenomu se primjeru *jõjih* (203) u lokativu množine javlja stari nastavak *-ih*.

2.2. Imenice *e*-vrste

Drugoj *e*-vrsti pripadaju imenice ženskoga gramatičkoga roda na *-a*.

Ovdje su uključene i one imenice čija gramatička kategorija roda nije sukladna izvanjezičnoj kategoriji spola tipa *kapopõšta* ‘zapovjednik’ (206), *remëta* ‘crkvenjak’ (679) i sl.

Po *e*-vrsti dekliniraju se imenice kojih se jednina mijenja prema *a*-vrsti imenica muškoga ili srednjega roda, odnosno imaju samo gramatičku jedninu pa ih se može smatrati kao *singularia tantum*, primjerice *dītë – dicâ*.

U deklinaciju *e*-vrste ulaze i imenice pluralia tantum tipa *gãće* (52), *trînoge* ‘tronožac’ (205, 206) i sl.

⁷ V. navedeno o instrumentalu jednine imenica muškoga roda. I za srednji rod vrijede primjeri tipa *celën* ‘čelo’ (podatak s terena).

Deklinaciji je *e*-vrste pripojena imenica stare *r*-osnove *māter* (142): *mātere* G jd. (207), *māteri* DL jd. (208, 232), *māterun* (242), a isto tako i imenica 'kokoš' izvorno *i*-osnove: *kōkoše* A mn. (297).

Imenice se negdašnjih *v*-osnova tipa *crĭkva* dekliniraju kao imenice *e*-vrste.

Deklinacijski obrazac:

	jednina	množina
nominativ	<i>-a, -e, -∅</i>	<i>-e</i>
genitiv	<i>-e</i>	<i>-∅, -ih</i>
dativ	<i>-i</i>	<i>-ami, -ima</i>
akuzativ	<i>-u, -∅</i>	<i>-e</i>
vokativ	<i>-o, -e, -a, -∅</i>	<i>-e</i>
lokativ	<i>-i</i>	<i>-ami, -ima</i>
instrumental	<i>-un</i>	<i>-ami, -ima</i>

Nominativ jednine

U nominativu jednine dolaze nastavci *-a, -e* i *-∅*: *borovĭna* (351), *cigarjĕra* 'cigaršpic' (299), *dežgrācija* 'neprilika, nesreća' (138), *grihotā* (44), *ĭzbina* 'jelo' (204), *jagĭlica* 'iglica' (94), *jemātva* 'vrijeme berbe grožđa' (353), *kāršnica* 'imendan' (61), *katridica* 'stoličica' (312), *koščica* (58), *lāta* (162), *lōja* 'svječarica' (65), *mĭša* 'misa' (326), *muĥā* (86), *nedĭja* (68), *nevĕra* (39), *pĕgula* 'nesreća' (63), *peškarija* 'ribarnica' (295), *pĭpa* 'slavina' (174), *rĭkā* (175), *šćĕta* (299), *škūla* (46), *škurinā* 'tama, mrak' (359), *trōvā* (86), *tĭnja* 'vrsta naprave za ribolov' (94), *tĭĭca* 'ptica' (140), *žermōna* 'rodakinja' (174), *žōtĕga* 'dio ribolovne družine' (62); *gāće* (52), *trĭnoge* 'tronožac' (205, 206); *māter* (142).

Genitiv jednine

Genitiv jednine sustavno ima nastavak *-e*: *balōnce* 'vaga' (295), *bōnde* (40), *crĭkve* (325, 357), *dajinĕ* (294), *glōvĕ* (41, 169), *gušĭrne* 'zdenac, cisterna' (139), *hudobĕ* 'đavao' (108), *jagĭlice* (94), *kanāve* 'vrsta suhe trave (npr. za sukanje konopa)' (94), *kāše* 'mrtvački sanduk' (76), *lopātice* (57), *mūkĕ* 'brašno' (68)/*mukĕ* (209), *oskōruše* 'vrsta voćke' (100), *partĕnce* 'polazak' (167), *pjacĕte* (183), *ponĭstre* (103), *poštĕje* (359), *prōve* 'pramac' (207), *rĭve* (342), *rožgĕ* 'trstika' (299), *škūle* (125), *slāme* (42), *šmōkve* (267), *špĭlice* (60), *špĭne* 'slavina' (175), *šūžĕ* (332), *trāte* 'vrsta mreže potegače' (51), *trōvĕ* (86), *vodĕ* (174), *žĭmĕ* (154), *žorĕ* (68).

Dativ i lokativ jednine

Dativ i lokativ jednine imenica ženskoga roda imaju nastavak *-i*: *družini* (51), *facēndi* (95), *glōvi* (55, 205), *gošpodarīci* (75), *jemātvi* (75), *lumbrēli* (159), *milīciji* (159), *nevōji* (332), *pulītici* (170), *rībašćini* (55), *rīvi* (342), *škurini* (93, 187), *vodī* (184), *žēmji* (150), *ženī* (83, 88, 233), *žvīždī* (341).

Akuzativ jednine

Pored praznoga nastavka u imenice *māter* (142) u akuzativu je jednine za palatalne i nepalatalne osnove dominantan nastavak *-u*: *argūtulu* ‘rudo kormila’ (85), *bandīru* ‘zastava’ (270), *banīcu* ‘vrsta austrougarskoga sitnoga novca’ (102), *berītu* ‘kapa’ (154), *blažīnju* ‘jastuk’ (234), *cēštu* ‘cesta’ (358), *crīkvu* (41), *divīcicu* ‘zjenica’ (169), *družīnu* (288), *dubinū* (44), *fanterīju* ‘pješadija’ (268), *fībru* ‘povišena tjelesna temperatura’ (47), *galīju* (39), *glōvu* (276), *glōvu* (41), *jandarmerīju* ‘žandarmerija’ (206), *jōglu* ‘igla’ (169), *konōbu* (139), *kūlū* (40), *lemunōdu* (125), *lètriku* (86), *lumētu* ‘uljanica’ (202), *mūltu* ‘novčana kazna’ (298), *mūrnu* (118), *petrōru* ‘kamenolom’ (41), *potrību* (51), *rāpu* ‘rupa’ (59), *špicjarīju* ‘ljekarna’ (194), *švīcū* (359), *taramēju* ‘metež, uzbuna, skandal’ (142), *tēndu* ‘cerada’ (51), *trōvū* (44), *vālu* ‘uvala’ (40), *višćicu* ‘vještica’ (72), *vōdu* (174), *vōjšku* (175), *vriću* (86), *žālbū* (153), *žēmju* (39), *žurnōtu* ‘dnevnic, nadnica’ (86, 206).

Vokativ jednine

Pored praznoga nastavka u imenice *māter* (142) u vokativu je jednine posvjedočen nastavak *-o*: *mōjko* (353), *šēstro* (140, 141, 354), *vōjško* (175) dok se nastavak *-e* pojavljuje u imenica tipa *Māre* (205), odnosno nastavak *-a* u imenica tipa *Domīna* (140), *Vīnka* (140), *Rejīna* (274), *Būrtula* (332).

Instrumental jednine

U svima je primjerima ovjeren nastavak *-un* (< *-on*): *bracērun* ‘vrsta jedrenjaka’ (104), *brāmun* ‘žurba’ (184), *brīvun* ‘brzina’ (174), *družīnun* (327), *famījun* (46), *glōvūn* (55, 184, 276), *incerōdun* ‘kabanica’ (158), *jōglūn* (169), *kacjōlun* ‘zaimača’ (125, 206), *kōfun* ‘košara’ (68), *košerācun* ‘vrsta alata’ (46), *nogūn* (60), *pēcun* ‘krpa’ (204), *rōšpūtnicun* ‘prečac’ (99), *rūkūn* (60, 267), *šābjun* ‘sablja’ (107), *šardēlun* (184), *tajēntun* ‘vrsta klesarskoga čekića’ (46), *Venēcijun* (39), *vodūn* (312), *žemjūn* (311), *ženūn* (83, 234), *žōrun* (62), *žvīždūn* (343).

Nominativ, akuzativ i vokativ množine

Navedeni padeži dosljedno imaju nastavak *-e*: *banice* ‘vrsta austrougarskoga sitnoga novca’ (200), *bešide* (95), *běštije* (44), *bûmbe* ‘bomba’ (186), *cešmîne* (39), *çime* ‘kraj konopa’ (275), *cukadële* ‘suhi korijen makije (za ogrjev)’ (44), *drâce* (46), *dûše* (108), *glavnjice* ‘zapaljeno drvo’ (110), *jakëte* (55), *koçetîne* ‘krevetić’ (139), *kolûmbe* ‘brodska kobilica’ (40), *koščice* (58), *košerâce* (88), *kupîne* (46, 184), *mășke* (232), *mriže* (51), *nöge* (168), *paršurâte* (202), *pâucine* (46), *plöce* (95), *pojâce* ‘slamnjača’ (55), *pölkove* (95), *râpe* ‘rupa’ (95), *šardële* (59), *šiomășice* (297), *škûše* ‘vrsta plave morske ribe’ (69), *šôlpe* ‘vrsta morske ribe, salpa’ (289), *špurtênjace* ‘1. gajeta i njezina posada s mrežama sardelarama; 2. mreža srdelara; 3. način lova srdela’ (51), *štîne* (41), *šûšte* ‘donji madrac s federima’ (139), *švîçë* (108), *vrîçe* (86), *žâlbe* (153), *žvîždë* (111).

Genitiv množine

U genitivu su množine imenica ženskoga roda usporedno ovjereni nastavci *-ø* i *-ih*: *banic* (200), *bešid* (195), *cël* ‘pčela’ (161), *gîr* (83), *kârot* (199), *karticël* ‘stranica’ (152), *lîtor* (210), *mășlin* (297), *mriž* (95, 271), *paršurôt* ‘vrsta uštipka’ (202), *šardêl* (59), *šmökov* (297); *běštijih* (95), *beštîmih* (62, 64), *bôndih* (140), *cešmînih* (41), *gûšćericih* (42), *incerôdih* ‘kabanica’ (159), *kacôtih* ‘šaka’ (202), *kënjih* ‘magarica’ (95), *pölkovih* ‘potkova’ (95), *škarpînih* (295), *špârtih* ‘košara od pruća’ (94), *ûrih* (162). Reparticija je ovih nastavaka nejasna, tj. izgledno je da mnoge imenice mogu imati ili jedan ili drugi nastavak. Potvrdom su dublete *đinjih* ‘lubenica’ (287) i *đinj* (287), *košerôc* i *košerâcih* (635), *ligonj* (207) i *lîgnih* (94), *mudânot* i *mudôntih* (647), *ûž* i *ûžih* (705).

Dativ, lokativ i instrumental množine

U dativu, lokativu i instrumentalu množine alterniraju nastavci *-ami* i *-ima* bez jasnoga distribucijskoga kriterija: *banîcami* (200, 201), *butîgami* ‘dućan’ (275), *grônâmi* (267), *köficami* ‘omanja košara’ (167), *metlâmi* (201), *moťikami* (83), *mrižami* (59, 217), *nogâmi* (103, 257), *pûškami* (312), *rožgâmi* (299), *štînâmi* (294), *tûrticami* ‘manji okrugli kruh’ (200); *argütulima* ‘rudo kormila’ (84), *đinjima* (288), *incerôdima* (158), *kâpjicima* (353), *lopâticima* (55), *molîtvima* (110), *pölkovima* (95), *šâbjima* (310), *švêrima* ‘kazaljka sata’ (200). Čini se, sudeći po primjerima *rûkâmi* (103) i *rûkîma* (175), da se kod istih imenica mogu pojaviti ili jedan ili drugi nastavak.

2.3. Imenice *i*-vrste

Po trećoj se deklinacijskoj vrsti mijenjaju imenice ženskoga gramatičkoga roda koje u genitivu jednine imaju nastavak *-i*. Takvih imenica nije velik broj i mnoge se ne govore u množini.

Ovamo se uvrštavaju i neke imenice bivše *v*-osnove poput *jubôv* (63)/*jūbôv* (238, 239).

Imenice su ugasle *s*-osnove *ôko* i *ùho* u množini priklonjene imenicama *i*-vrste.

Deklinacijski obrazac:

	jednina	množina
nominativ	- $\emptyset$	- <i>i</i>
genitiv	- <i>i</i>	- <i>iju, -ih</i>
dativ	- <i>i</i>	- <i>ima</i>
akuzativ	- $\emptyset$	- <i>i</i>
vokativ	- <i>i</i>	- <i>i</i>
lokativ	- <i>i</i>	- <i>ima</i>
instrumental	- <i>ju, -i</i>	- <i>ima</i>

Nominativ i akuzativ jednine

U nominativu je i akuzativu jednine nastavak *- $\emptyset$* : *barbaritôd* ‘strahota’ (333), *jubôv* (63)/*jūbôv* (238, 239), *kūšt* (58), *mlădušt* (267), *nūc* (39, 71, 293), *ric* (233), *šmărt* (364), *štărušt* (46, 267), *šul* (271), *švitlošt* (332), *vêcer* (102).

Genitiv jednine

Genitiv jednine ima nastavak *-i*: *korīšti* (42, 355), *nôci* (70), *pômoći* (63), *šôli* (271), *švitlošti* (93), *vêceri* (218), *žălošti* (149).

Dativ i lokativ jednine

U obama je padežima nastavak *-i*: *mlădošti* (267), *noči* (87), *šmărti* (142), *štărošti* (267).

Vokativ jednine

U vokativu je jednine registriran nastavak *-i*: *žălosti* (149, 354).

Instrumental jednine⁸

U instrumentalu su jednine evidentirani nastavak *-ju* te nastavak *-i*: *jubăvju/jubăvi*, *žălošti*.

⁸ Za ovaj padež nije bilo potvrda u materijalu, stoga su se iznimno koristili terenski podatci.

Nominativ, akuzativ i vokativ množine

Navedenim je padežima svojstven nastavak *-i*: *kõšti* (57, 271), *nõci* (330), *novitõdi* (256), *õci* (93, 271), *rõci* (91).

Genitiv množine

U genitivu je množine posvjedočen *-ih* u primjeru *noõih* (341), ali i stari dvojniski nastavak *-iju* u primjerima *ociju* (352), *parõiju* (154), *uõiju* (298).

Dativ, lokativ, instrumental množine

Sinkretički je nastavak *-ima* prevladao u dativu, lokativu i instrumentalu množine: *ocõima* (304), *uõima* (358).

Zaključak

Na temelju se pouzdane građe iz opsežnoga djela *Viški facendijer. Stil, leksik, svijet facende otoka Visa dvadesetoga stoljeća* Joška Božanića izdvajaju vlastitosti u deklinaciji imenica u mjesnomu govoru Komiže na otoku Visu. Važne su činjenice: lokativ jednine muškoga i srednjega roda s nastavkom *-u*; kratke množine jednosložnih i dijela dvosložnih imenica muškoga roda bez proširka; prazni nastavak u genitivu množine te nastavak *-ih* u svima trima rodovima, a u manjem broju imenica muškoga roda i *-uv* (< *-o(v)*); sinkretizam na *-ima* u dativu, lokativu i instrumentalu množine imenica muškoga i srednjega roda, odnosno kolebanja između *-ami* i *-ima* u tima padežima u imenica ženskoga roda; akuzativ množine muškoga roda na *-e*. Analiza je pokazala da su osobitosti u deklinaciji imenica opserviranoga govora većinom očekivane za govore srednjodalmatinskoga područja te da nisu uzdrmane najnovijim utjecajima i nanosima sa strane.

Izvori i literatura

Joško BOŽANIĆ, *Viški facendijer. Stil, leksik, svijet facende otoka Visa dvadesetoga stoljeća*, Split, 2015.

Lucija DOROTIĆ, *Komiški govor*, studentski rad u rukopisu.

Filip GALOVIĆ, Dijalektološke zamjedbe o mjesnome govoru Slatina na otoku Čiovu, *Ethnologica Dalmatica*, 25/1, Split, 2018, 137–145.

Filip GALOVIĆ, Govor Donjega Humca, *Jezikoslovlje*, 15/2–3, Osijek, 2014, 231–267.

- Filip GALOVIĆ, Jezične osobitosti mjesnoga govora Ložišća na otoku Braču, *Fluminensia*, 25/1, Rijeka, 2013, 181–198.
- Filip GALOVIĆ, O govoru starijih Splićana, U: Dunja Jutrović, *Spliske riči. Rječnik: hrvatski standardni jezik – splitski govor*, Split, 2018, 13–25.
- Filip GALOVIĆ, O pitavskome idiomu iz pera Pitovke, U: Tašenka Matulović, *Amarcord po našu*, Split, 2015, 8–17.
- Mate HRASTE, Čakavski dijalekat ostrva Brača, *Srpski dijalektološki zbornik*, 10, Beograd, 1940, 3–66.
- Mate HRASTE, Čakavski dijalekat ostrva Hvara, *Biblioteka Južnoslavenskog filologa* 8, 1937.
- Mate HRASTE, Osobine govora ostrva Visa, *Zbornik u čast A. Belića* 2, 1937, 147–154.
- Mate HRASTE, Osobine govora otoka Šolte, Čiova Drvenika i susjedne obale, *Rad JAZU* 272, 1948, 123–156.
- Pavle IVIĆ et al., *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, Sarajevo, 1981.
- Martina KUZMIĆ, Sklonidba imenica u zlarinskome govoru, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 18, Zagreb, 2013, 175–186.
- Josip LISAC, *Hrvatska dijalektologija 2: Čakavsko narječje*, Zagreb, 2009.
- Josip LISAC, Veliko djelo Joška Božanića, *Zadarska smotra*, LXV/1–2, Zadar, 2016, 306.
- Iva LUKEŽIĆ, Imenička sklonidba u sjevernočakavskim dijalektima u 20. st., *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 20, Zagreb, 2016, 129–149.
- Iva LUKEŽIĆ, Padežni nastavci u sklonidbi imenica u čakavskome narječju, *Od indoeuropeistike do kroatistike: Zbornik u čast Daliboru Brozoviću*, Zagreb, 2013, 247–269.
- Iva LUKEŽIĆ, *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 2. Morfologija*, Zagreb, 2015.
- Milan MOGUŠ, *Čakavsko narječje. Fonologija*, Zagreb, 1977.
- Petar ŠIMUNOVIĆ, Čakavština srednjodalmatinskih otoka, *Čakavska rič*, 7/1, Split, 1977, 5–63.
- Silvana VRANIĆ, *Govori sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu. 2. Morfologija*, Rijeka, 2011.

THE DECLINATION OF NOUNS IN KOMIŽA SPEECH

Summary

Focussed upon in the paper is the morphological problem of the local speech of Komiža on the island of Vis, i.e. with the aim main to point out the individuality in the declination of nouns. On the basis of the analysed material it can be concluded that the peculiarities in the declination of nouns of the observed speech are mainly expected for the central Dalmatian region and that they are not disturbed by the latest influences and trends from outside.

Keywords: Chakavian dialect, morphology, declination of nouns, speech of Komiža, the island of Vis